

## KAITSTUD DOKTORITÖÖD

**26. augustil kaitses Liis Ermus Tartu Ülikoolis doktoritöö „The phonetic variation of plosives in Estonian” („Sulghäälikute häälduse varieerumine eesti keeles”) filosoofiadoktori kraadi saamiseks eesti keele erialal.** Juhendajad olid kaasprofessor Pire Teras (TÜ) ja dr Meelis Mihkla (Eesti Keele Instituut), oponent dr Eleanor Chodroff (Zürichi ülikool, Šveits).

Kui inimesed räägivad, muutuvad häälikud ebamäärasemaks ja üksteisele sarnasemaks võrreldes sellega, millised need on eraldi hääldades. Selline sarnasemaks muutumine – koartikulatsioon ehk kaasa-hääldus – esineb kõigis maailma keeltes, igäühes pisut isemoodi olenevalt sellest, millised häälikud keeles on. Doktoritöö tegeleb sulghäälikute koartikulatsiooni akustilise uurimisega. Sulghäälikud erinevad teistest häälikutest selle poolest, et kui teiste häälikute hääldamisel on kõnetraktis pidev õhuvool, siis sulghäälikute hääldamisel on eristatavad faasid: õhuvool katkestatakse, tekib sulg, heli kaob ja seejärel vallandub sulg väikse pahvatusega. Koartikulatsiooni tõttu võib nende faaside hääldus nõrgeneda ja vallandumisfaas võib ka kaduda. Väitekirjas uuritakse, kuidas käituvad seotud kõnes eesti keele sulghäälikud /k p t/.

Töös ilmnes, et eesti keele lühikesed sulghäälikud häälduvad seotud kõnes isoleeritud hääldusega võrreldes palju nõrgemalt. See on tingitud ilmselt lühikestest kestustest, mille jooksul ei jõua kõneleja kõiki hääldusliigutusi täielikult teha või teeb mitu korraga. Pikki sulghäälikuid hääldati pisut tugevamalt ja nende vallandumine ära ei kadunud, kuid päris helitud allofoonid olid vähemuses nii lühikeste kui ka pikkade häälikute puhul. Eri välteid eristas peamiselt hääliku kestus. Vallandumisfaas oli kõigis pikkuskategooriates sama kestusega, ent erinevused ilmnesisid

selle intensiivsuses ja spektris. Teises ja kolmandas välttes olevate sulghäälikute vallandumise spektris oli viiteid nende pisut tugevamale hääldusele, nagu ka vallandumise intensiivsuses võrreldes järgneva vokaali omaga.

Töö tulemused kinnitasid üldiste tendentside kehtimist eesti keeles, kuid lisaks andsid uut infot varem peaaegu uurimata vallandumisfaasi akustika kohta ja edasiteks uurimusteks. <https://dSPACE.ut.ee/server/api/core/bitstreams/43286cd3-2f91-4f0d-bcf2-2605de38d320/content>

**26. augustil kaitses Katre Kikas Tartu Ülikoolis folkloristika erialal doktoritöö „Moderniseerumine rahvaliku kirjallikuse peeglis: 19. sajandi lõpu rahvaluulekogujad arhiivi ja avalikkuse äärealal”.** Juhendaja oli kaasprofessor Risto Järv (TÜ), oponentid vanemteadur Marju Köivupuu (TLÜ) ja dr Kaisa Langer (Dresdeni tehnikaülikool, Saksamaa).

Väitekirja hõlmatud kaheksa artiklit ning neid täiendav sissejuhatuse käsitlevad rahvaluule suulkogumist XIX sajandi lõpukümnendi Eestis. Väitekirjas vaadeldakse Jakob Hurda ja Matthias Johann Eiseni kogumiskampaaniate käigus loodud kirjalikke allikaid (nii käsikirjalisi arhiivitekste kui ka avaldatud meediatekste) osana tolleaegsest kirjakultuurist ning rahvaluulekogujaid kui tolleaegse avaliku kirjaruumi loomise ja käigushoidmise osalisi. Väitekirja keskmes on nn rahvalike kirjutajate võimalused määratleda rahvaluulekogumise kaudu endid kui kirjutajaid, katsetada erinevate (nii avalike kui ka privaatsete) kirjutajapositsioonidega ning osaleda ühiskonna moderniseerumises. Väitekirja peamisteks allikateks on Hurda ja Eiseni rahvaluulekogud: üleskirjutused, kirjad, märkused, elulood jne. Vaatluse all pole mitte üksnes rahvaluule kirjanekud, vaid selle keskmes on käsi-kirjakogude žanriline mitmekesisus.

Väitekirja lähteks on olnud huvi selle vastu, mis motiveeris vähemharitud inimesi kogumistööga ühinema ning sageli pikaks ajaks sellega seotuks jääma. Just motiividele keskendumine võimaldab esile tuua rahvaluulekogumise seosed üldise kultuurikontekstiga: see ei olnud eraldiseisev (teaduslik) projekt, vaid miski, mille kaudu loodeti moderniseerumine enda kasuks tööle panna. Just sellisest vaatepunktist võib näha silda XIX sajandi

rahvaluulekogujate ning hoopis hilisemal ajal tegutsenud kirjutajate vahel: paljud neist inimestest, kes tol ajal leidsid väljundi rahvaluulekogumises, olid hiljem ajalehtede kirjasaatjad. Neid võib võrrelda tänapäeval blogijate, internetikommentaatrite, harrastusluuletajate või fännikirjan-duse loojatega. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/19615c51-8c72-4ccc-abda-659b197ad33d/content>